

МЕТОДИЧКО ОБРАЗОВАЊЕ СТУДЕНАТА НА ОДСЕКУ ЗА ИСТОРИЈУ ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА У НОВОМ САДУ

Сажетак: Рад је написан на основу истраживања извора у Архиви Филозофског факултета у Новом Саду, објављених публикација о раду Филозофског факултета у Новом Саду, пре свега Катедре за историју, односно Одсека за историју, као и релевантне литературе. Представљена је настава предмета Методика наставе историје од 1954, када је основана Катедра за историју, до 2010. године. Праћени су развој, структура и садржај овог предмета, као и улога предавача. Посебна пажња посвећена је утицају савремених реформских процеса универзитетске наставе. У оквиру реформских процеса били су и захтеви за потпунијим методичким образовањем студената историје. Истакнуто је колико су ти захтеви утицали на преобликовање програма основних и дипломских студија на Одсеку за историју Филозофског факултета у Новом Саду.

Кључне речи: Филозофски факултет у Новом Саду, Катедра/Одсек за историју, наставни план и програм, методика наставе историје, болоњски процес, основне и дипломске студије.

1. Функција наставе историје и њено место у школском систему

Убрзане технолошке и друштвене промене директно утичу на формирање нових система вредности, условљавају преиспитивање постојећих модела образовања студената који се опредељују за наставнички позив. Истовремено, у фокусу су и способности сваког појединог наставника, због све већих захтева за ефикасним програмима усавршавања и унапређивања образовања наставника историје. Све ове промене стављају наставника у епицентар текућих реформи образовања код нас, а тиме и наставе историје.

Свест о прошлости је перманентна димензија људског мишљења, она је компонента институција, вредности и других образаца људског друштва. За историчаре је проблем да анализирају природу ``смисла прошлости`` у друштву и да уђу у траг њеним променама и трансформацијама.¹ Смисао прошлости као личног и колективног континуитета искуства остао је важан чак

¹ Erik Hobsbaum, *O istoriji*, Beograd 2003, 22-26.

и код оних који су највернији иновацији и веровању да је новина исто што и побољшање. О томе сведочи универзално укључивање историје у програм сваког модерног образовног система. Историја је нераскидиво повезана са питањем личног и колективног идентитета, као и са идентификовањем простора на којем се живи.²

Образовање је добило велику улогу у модернизацијским процесима и имало је важну друштвену функцију јер је било основа на којој су се заснивале велике друштвене промене. Друштвена улога образовања је у стварању и ширењу знања, што је основа за привредни, културни и политички развитак.³ Образовање се посматра и као резултат доследно модернизоване традиције у облику секуларне побожности.⁴

Значајна улога историје као школског предмета заснивала се на развиту историјске свести и историјске науке у XIX веку, који је био веома тесно повезан са развојем националне државе. Тиме што се присећала прошлости нације, историја је добила врло ефикасну политичко-идеолошку функцију у процесу снажног самоприказивања националних држава.⁵ Историја је испуњавала важну друштвену функцију с обзиром на то да је сваком друштву потребан изврстан минимум свести о заједништву и солидарности како би дефинисало циљеве, решавало проблеме и било способно за функционисање. Сећање на заједничку прошлост неговано у образовном систему, подстицало је свест о заједништву и помагало учвршћивању националног идентитета.⁶

Настава историје у школама представља сажет и у сажимању модификован (тима и делимично изобличен) исказ.⁷ Готово код сваког питања у настави историје поставља се питање о односу између њеног сажетог облика и оног шта је наука о тој теми детаљним истраживањима утврдила. Оно што се из историје као школског предмета прихвати, делује на ставове и понашања, у различитој мери утиче на свест ученика и посредно утиче на друштвене односе. Оно што држава путем школског система, уз остало и наставом историје, преноси младим генерацијама од суштинске је важности, јер се управо ту оцртава жељени правац развоја.

Због важности историје морамо бити заинтересовани не само за "производе" ове науке, односно за знања о историји, него и за то како се историја ствара, за историјски метод. Морамо знати како се резултати историјс-

² Knut Čelstali, *Prošlost nije više što je nekad bila, Uvod u istoriografiju*, Beograd 2004, 309.

³ Ljubinka Trgovčević, „Образовање као чинилац модернизације Србије у XIX веку (Аналитичка скака)“, у: *Србија у модернизацијским процесима XX века, научни skup*, Beograd 1994, 217-218. Pregled literature o teorijama modernizacije vidi u: Predrag Marković, *Beograd i Evropa 1918-1941. Evropski uticaji na proces modernizacije Beograda*, Beograd 1992.

⁴ Alaida Asman, *Rad na nacionalnom pamćenju. Kratka istorija nemačke ideje obrazovanja*, Beograd 2002, 31.

⁵ Jirgen Koka, *O istorijskoj nauci. Ogleđi*, Beograd 1994, 7.

⁶ Isto, 42-43.

⁷ Сима Ђирковић, „Настава историје пред изазовима плурализма“, у: *Уџбеник и савремена настава. Зборник поводом 50 година рада Завода за уџбенике*, Beograd 2007, 145-146.

ке науке пласирају, како се историја користи у друштву. Последња карика у историјском научном процесу је преношење резултата на „кориснике“, при чему је школа њихов највећи и најважнији „потрошач“. Тематско подручје историјске науке је и настава историје, као и методика наставе историје.

Чињеница је да се историја као школски предмет данас схвата као мање битно подручје образовања. Међутим, историја као школски предмет има сасвим одређену специфичну функцију и задатак историчара је да буду ангажовани на очувању места и улоге историје у образовном систему. У настави историје постоје стални, општи и специфични задаци, који обезбеђују индивидуалност и место наставе историје међу другим предметима. Историје је један од основних наставних предмета којима се формирају идентитет ученика и његов вредносни систем. Оно што се из ње прими делује на ставове и понашања, у различитој мери утиче на свест појединаца, а тиме посредно и на збивања у друштву.

2. Методика наставе историје на наставној групи историја филозофског факултета у новом саду

Методика наставе историје припрема студента (будућег наставника) да ваљано реализује дефинисане циљеве наставе историје. Наставни предмет Методика наставе историје није увек имао одговарајуће место у образовању наставника историје, а његов значај је неретко довођен у питање чак и од стручне јавности. Према неким екстремним мишљењима, тај предмет је био потпуно сувишан и непотребан. То је делом било последица објективних околности, пре свега недостатка обучених универзитетских наставника. Суштински, таква мишљења су се заснивала на неразумевању значаја овог предмета за образовање наставника историје. То је проистицало из схватања да ће добар зналац историје аутоматски бити добар наставник овог предмета. Излишно је полемисати са оваквим ставом, јер је добро познато да има солидних зналаца уже струке, који услед недовољног методичког и педагошког образовања нису у стању да ваљано организују час, па ни приближно не остварују резултате одговарајуће својој способности и уложеном напору.

Усаглашавње универзитетске наставе са динамиком друштвених промена условило је и реформе студијских програма на Катедри/Одсеку за историју Филозофског факултета у Новом Саду од самог оснивања факултета.

Оснивањем Филозофског факултета 1954.⁸ (првобитно у оквиру Београдског универзитета а од 1960. Новосадског универзитета) почела је са радом историјска група (Катедра за историју). Током лета 1954. убрзано се радило на стварању услова за почетак рада. Катедри за историју у Новом Саду велику подршку и помоћ је пружала Катедра за историју Филозофског

⁸ Записник I седнице Матичарских комисија за извршење припрема за почетак рада Филозофског и Пољопривредног факултета у Новом Саду, одржане 14. јула 1954. у Савету за просвету и културу НР Србије, *Споменица 1954-1964. Филозофски факултет Нови Сад*, Нови Сад 1964, 7-9.

факултета у Београду.⁹ Њен задатак био је да организује и унапређује наставни и научноистраживачки рад водећи рачуна о специфичним потребама војвођанског простора.¹⁰ У току 1956. интензивно се радило на обликовању наставних планова. Група за историју (четири године) је била једнопредметна, са седам предмета: Основи друштвених наука, Општа историја, Југословенска историја, Помоћне историјске науке, Живи језици, Основи Педагошких наука и Предвојничка обука. Основи педагошких наука су се изучавали у току петог (3+0), шестог (3+0) и седмог (0+2) семестра. У току овог семестра студенти су одлазили у школе на праксу.¹¹ Овај предмет је хонорарно предавао доцент др Тихомир Продановић са Филозофског факултета у Београду. Он је био задужен од факултетске управе да уреди питање обезбеђења наставника за методичку стручног предмета по катедрама, али „тако да буду хонорисани за конкретну услугу, а не стални хонорарни наставници,“¹² У току 1957. Факултетски Савет Филозофског факултета је предлагао Факултетској управи да Т. Продановић организује са наставницима Више педагошке школе у Новом Саду хоспитовање студената.¹³ Већ наредне године Савет је расписао конкурс за једног сталног или хонорарног стручног или вишег стручног сарадника за методичку стручних предмета, међу којима је била и историја.¹⁴

У оквиру Катедре за историју настојало се да се води брига о настави методике, а избором стручних сарадника створени су основни услови за студентска практична дидактичко-методичка вежбања (8 часова хоспитовања и 2 часа самосталног предавања).¹⁵ Од 1963. за Методичку наставе историје у зимском семестру (4+0) на првом ступњу студија историје као стручни сарадник хонорарно је ангажован др Никола Гаћеша, тада гимназијски професор.¹⁶ Он је од 1965. и на другом ступњу студија историје предавао Методичку наставе историје и др-

⁹ Записник II седнице чланова Матичарске комисије за новоосновани Филозофски факултет у Новом Саду, одржане 26. августа 1954. у наставничкој сали Филозофског факултета у Београду, *Универзитет у Београду, Филозофски факултет у Новом Саду, Записници Органа друштвеног управљања, Из прве две школске године, 1954/55 и 1955/56*, Књига прва, средили Ж. Живановић, Б. Вијатов, Нови Сад 1956, 4-9.

¹⁰ Записник са VII седнице одржане 16. новембра 1955, *Исто*, 138

¹¹ Записник XII седница факултетског савета Филозофског факултета у Новом Саду одржане 26. маја, 5.6 и 9. јуна 1956, *Исто*, 156. Каснији програми имају још два обавезна предмета: Археологија и Класични језици и Историја уметности као факултативни предмет.

¹² Записник XLI седница Факултетске управе Филозофског факултета у Новом Саду 30.X 1957, *Универзитет у Београду, Филозофски факултет у Новом Саду, Записници Органа друштвеног управљања, Из друге две школске године, 1956/ 57 и 1957/ 58*, Књига друга, средили Ж. Живановић, Б. Вијатов, Нови Сад 1958, 95.

¹³ Записник XXIII седнице Факултетског Савета Филозофског факултета у Новом Саду, 12. X 1957, *Исто*, 257

¹⁴ *Исто*, 286

¹⁵ Записник са IV факултетске скупштине Филозофског факултета у Новом Саду, 9.X 1958, *Исто*, 338-339.

¹⁶ Записник CXXXIV седница Факултетске управе Филозофског факултета у Новом Саду, 4. VI 1964, *Универзитет у Београду, Филозофски факултет у Новом Саду, Записници Органа друштвеног управљања, Из пете две школске године, 1962/ 63 и 1963/64*, Књига пета, средили Ж. Живановић, Б. Вијатов, Нови Сад 1965.

жао практична вежбања.¹⁷ Практична вежбања обављана су у Основној школи „Ђорђе НАТОШЕВИЋ“, а њима је руководила професор Мара Зеленовић.

На седници Факултетског већа одржаној 30. VI 1966. за наставника Методике историје на оба ступња изабран је др Бранислав Вранешевић.¹⁸ Руководилац практичних вежбања од 1967. била је професор Видосава Станковић. Практичним вежбама су касније руководиле професорке Вера Богдановић и Викторија Тонковић из основне школе „Ђорђе ЗЛИЧИЋ“.¹⁹

На 232. седници Факултетског већа одржаној 16. септембра 1971. расправљало се о Статуту Филозофског факултета у Новом Саду (редакција Стаута из јуна исте године) и примедбама које је упутио Секретаријат за законодавство и организацију САП Војводине 30. јуна 1971. Када је реч о програму Наставне групе за историју основни приговор је био да није предвиђен начин полагања испита, што је била обавеза по Закону о високом школовању (чл.69). За предмет Методика наставе историје било је предвиђено да се полаже само практично. Међутим, према одредби Закона и његовог чл. 69 неопходно је било да се испит полаже из овог предмета и усмено.²⁰

Крајем 1973. покренут је поступак за избор наставника за предмете Методика наставе историје и Историја Војводине. На 164. седници Савета Филозофског факултета 21. јуна 1974. за наставу ових предмета изабран је доцент др Лазар Ракић²¹. Показало се да је овај избор имао велики значај за организовање наставе на предмету Методика наставе историје која је тек тада добила одговарајуће место у образовању будућих наставника историје. Он је предано и врло ангажовано указивао на место, функцију и значај Методике наставе историје у програму студија Историје и у пракси је то и показао. У његовој личности било је обједињено велико образовање, стручност и посвећеност наставничком позиву. Захваљујући томе је дошло до значајног унапређења у обликовању овог предмета, како у теоријском, тако и у практичном погледу. Методика наставе историје је извођена у VII семестру, теоријски део (2+0), после чега се полагао усмени испит и у VIII семестру, хоспитовање (0+2), када се полагао практични испит. Л.Ракић је руководио и свим практичним активностима студената заједно са професорима гимназије „Јован Јовановић Змај“ и професорима основних школа „Јован Поповић“ и „Ђорђе Зличич“. Његово велико ангажовање је допринело томе да су се вежбања изводила у складу са најсавременијом методичко-педагошком праксом.²²

¹⁷ Записник Факултетског већа Филозофског факултета, 11. XI 1965, Исто.

¹⁸ Универзитет у Новом Саду Филозофски факултет, Записници органа самоуправљања, Из шесте две школске године 1964/65 и 1965/66, Књига шеста, Нови Сад 1970, 135.

¹⁹ Записник са 305. седнице Већа Филозофског факултета у Новом Саду, 14.12.1978, Универзитет у Новом Саду Филозофски факултет, Записници Већа и Савета факултета, Књига X, средила Мира Јеличић, Нови Сад 1979,8.

²⁰ Универзитет у Новом Саду Филозофски факултет, Записник Већа факултета, књига IX/II 1970-1977, средила Јеличић Мира, Нови Сад 1977,2-4

²¹ Записници Савета Факултета, књ IX/I -1977, средила Јеличић Мира, Нови Сад 1977.

²² OUR institute za istoriju, u: *Plan iprogram vaspitno-obrazovnog rada na Filozofskom fakultetu*, Novi Sad 1978,5-10.

Од оснивања Групе за историју главни циљ рада био је оспособљавање студената за наставнички позив. Настава историје је била једнопредметна, изузев краћег периода од 1960. до 1965. када је била уведена степенаста настава (I, II и III степен) коју је установио Општи закон о факултетима и универзитету донесен 1960. Она се изводила по јединственом наставном плану класичних четворогодишњих студија.

Реорганизацијом универзитетске наставе и научноистраживачког рада која је изведена 1975. интегрисани су Катедра за историју Филозофског факултета и Институт за изучавање историје Војводине. Овај институт је основан 1968, а оснивач је био Филозофски факултет у Новом Саду. Интеграцијом Катедре и Института формиран је Институт за историју као организациона јединица Филозофског факултета.²³ Циљ интеграције било је унапређење и наставе и науке. Знатнија промена наставног плана уследила је 1978, када су уведени смерови у оквиру Наставне групе за историју²⁴ (Класичне студије, Архивистика, Музеологија и марксистичка група предмета). Ово је било неопходно због прилагођавања усмереној средњошколској настави. Сваки студент историје обавезно је слушао педагошку групу предмета, јер се сматрало да је наставнички позив најважнији циљ рада групе.²⁵ Међутим, брзо се одустало од смерова и уведени су предмети по избору, који су припадали групи уске специјалности. Предмети из остале три групе (општег образовања, опште и уже стручности) били су обавезни за будуће наставнике историје. Регујући на то, Л.Ракић је указао на незадовољавајући третман предмета Методике наставе историје. Овај предмет је сврстан у групу предмета уже стручности са „двадесетак часова теоријске наставе, осам часова хоспитовања и пет часова извођења наставе, што је недовољно да будући наставник добије потребну спрему за свакодневни рад у школи“.²⁶

Институт за историју је постојао до 1993. Тада је његове обавезе преузела Катедра за историју, од 1995. Одсек за историју Филозофског факултета.²⁷ Ове трансформације и преименовања била су одраз друштвених промена и законских норми, а условљена су и специфичним потребама војвођанске средине.

²³ Dušanka Dinić-Knežević, Institut za istoriju, u: *Filozofski fakultet u Novom Sadu 1954-1984*, Novi Sad 1984, 52-53.

²⁴ *Plan i program vaspitno-obrazovnog rada na Filozofskom fakultetu*, Novi Sad 1978, 9-19. Tabelarni pregled nastavnih planova za predložene smerove; Zapisnik Veća Fakulteta od 22.06.1978, *Zapisnici Veća i Saveta Fakulteta, knj. X, sredila Mira Jeličić*, Novi Sad 1979,

²⁵ Čedomir Popov, Konceptija novog nastavnog plana i programa za istoriju na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, u: *Savremena univerzitetska nastava. Zbornik radova*, Novi Sad 1989, 85-89.

²⁶ Lazar Rakić, Prilagođenost nastave istorije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu nastavi istorije u osnovnim i srednjim školama u SAP Vojvodini, *Nastava istorije, Nastava povijesti, Nastava po istoriji, Pouk zgodovine*, 1-2 (1983), 25-27.

²⁷ Дејан Микавица, Одсек за историју, у: *Филозофски факултет у Новом Саду 1954-2004* уред. Мато Пижурница и Марија Клеут, Нови Сад 2006, стр. 49-56.

Анализа наставних планова показује да је Методика наставе историје увек имала своје место у образовању будућих наставника на Групи за историју Филозофског факултета у Новом Саду. Током целог периода она је била обавезни предмет. Програм и структура реализације овог предмета, коју је установио професор Лазар Ракић, уз незнатне измене,²⁸ задржали су се до увођења реформисаних програма²⁹ школске 2006/2007. Кратко после одласка Л.Ракића, предавач је била Раденка Колаковић, а затим су од 1992. предмет водили др Александар Касаш и др Драгица Кољанин. Нови реформисани наставни план и програм пратио је смернице Закона о високом образовању из 2005. у којем су уграђени принципи реформе високог образовања у складу са Болоњским процесом.

3. Методика наставе историје и болоњски процес

У Србији је 2001. почео свеобухватни процес реформе образовања на свим нивоима. Нагласак реформе је био на исходима, то јест на оном шта желимо да ученици постигну после савладавања одређеног програма. Стратешки документ реформе носио је назив *Квалитетно образовање за све-пут ка развијеном друштву* (Београд 2002).

Реформа је подразумевала модернизацију и реорганизацију школског система ради што ефикасније подршке економском опоравку и развоју земље, развоју демократије и међународној интеграцији земље. Општи циљеви реформисаног образовног система дефинисани су на следећи начин:

- а) формирање и развој генеративних и трансферних знања, вештина мишљења, ефикасне комуникације и решавања проблема,
- б) стицање животних вештина и функционалне писмености неопходних у савременом информатичком друштву,
- в) развој система вредности у којем се негују највреднији елементи традиције, уважава различитост и поштује правичност, људска и дечја права, подстиче и оспособљава за критички однос према друштвеној стварности, као и личну аутономију.

Овај процес обухватио је и реформу наставе историје. Предвиђено је да се она одвија на три основна плана:

- а) израда нових наставних планова и програма,
- б) израда нових уџбеника и приручника,
- в) усавршавање наставника историје,

Један од циљева ове реформе било је и утврђивање образовних стандарда у настави историје. Када реформу наставе историје посматрамо у свет-

²⁸ Данило Кецић, Одсек за историју, у: *Филозофски факултет у Новом Саду (1954-1994). Информатор*, Нови Сад 1994, 24. План наставне групе Историја.

²⁹ *Nastavni plan i program nastavne grupe za istoriju*, Novi Sad 2005,3. Методика наставе историје те школске године је имала неизмењену структуру.

лу односа историје као науке и као школског предмета, морамо имати на уму да је трансформисање историјске материје у облике погодне за примену у школама скопчано са многобројним и сложеним проблемима. При томе нема готових рецепата и најчешће се морају решавати сасвим конкретни проблеми на релацији особености дела градива и узраста ученика. Морамо имати на уму да, као општи путоказ приликом педагошке обраде и прилагођавања за школу, историјска материја мора бити исторична и не сме доћи у сукоб са неким темељним одликама историје као науке.

У целом процесу реформе наставе историје посебно је наглашавана ре-афирмација улоге наставника и настојало се на јачању његовог кредибилитета у наставном процесу. С тим у вези теоријска и практична настава на факултетима је ушла у процес реформи и реструктурирања. Постављен је захтев да се најновији резултати историјске науке много брже уграђују у наставу историје. Исто тако, захтева се и примена нових теорија наставе историје. Све то подразумева добру, како стручну, тако и методичко-дидактичку припрему студената.

У Болоњском процесу реформи Одсек за историју је настојао да на свим нивоима студија, основним, дипломским и докторским, усмери креирање програма у правцу побољшања профила и компетенција кадрова које образује. Стварани су услови за још потпуније методичко образовање студената историје. После усвајања Закона о високом образовању 2005, започело се са структурном променом наставних планова и програма на Одсеку за историју. У њима су инкорпорирани захтеви за повећањем ефикасности студија, мобилности студената, уведени су релевантни предмети, уважене су потребе средине и захтеви тржишта.³⁰

У наставном плану и програму основних студија из 2006. Методика наставе историје је остала на четвртој години студија, али са значајно повећаним бројем часова. Она се изводи кроз два обавезна курса. У VII семестру изводи се курс Основи методике наставе историје (2+2, 5 ЕСПБ) чији је циљ стицање теоријских знања која оспособљавају студента да организује наставни процес и прилагоди га специфичностима наставе историје у основним и средњим школама. Циљеви овог курса су и да оспособи студента да остварује задатке наставе историје, да развија историјску свест, критичко мишљење, самосталност и одговорност ученика. Часови вежби су омогућили шире савладавање методичке литературе, како кроз индивидуални рад, тако и тимски (радионице), уз коришћене компјутерске технике. Много више су могле да се користе за предавања и вежбе институције ван факултета (школе, вежбаонице, Архив Војводине, Музеј Војводине). Курс је већ следеће године преименован у Методика наставе историје. У VIII семестру изводи се курс Методичка пракса (2+2, 5 ЕСПБ). Циљ курса је стицање теоријских и практичних знања која оспособљавају студенте да самостално планирају и израђују микро планове, затим писмене припреме, и да изводе наставу и вежбају све типове часова. Они се обучавају за менторски рад и систематски упознају

³⁰ *Наставни план и програм. Студијска група: Историја, Нови Сад 2006. 7-11.*

школу и рад у њој. При томе се оспособљавају за самоевалуацију и евалуацију наставе у групи у коју су распоређени. Захтевају се и савладавање литературе и извора који су потребни за успешно припремање и извођење наставе историје, примена истраживачког метода са посебним освртом на израду писаних радова, затим анализа уџбеника и израда дидактичког материјала. Хоспитовање се изводи у основним и средњим школама.

У току 2008. и 2009. године на Осеку за историју заокружен је поступак акредитације основних студија (240 ЕСПБ), дипломских (60 ЕСПБ) и докторских студиј (180 ЕСПБ).³¹ У акредитованим основним студијама Методика наставе историје је остала са своја два обавезна курса и сврстана је у теоријско-методолошку групу предмета. Теоријски курс Методика наставе историје је остао неизмењен. Садржај курса обухвата кључна знања везана за припрему будућих наставника историје: предмет, значај и циљ методике наставе историје; задаци наставе историје; основни дидактички принципи у настави историје; наставни план и програм; избор и распоред наставног градива; методе и облици рада у настави историје (активне методе); типови часова; организација и извођење часа; понављање; утврђивање; проверавање и оцењивање у настави историје; рад са уџбеником и приручницима на часу историје; коришћење историјских извора; савремена наставна средства и њихова примена у настави историје; школски и домаћи радови ученика; упутство ученицима за самосталан рад; слободне активности ученика; специјализована учионица у настави историје; сарадња школе са музејима, архивима и библиотекама; екскурзија и настава историје; припремање наставника за рад на часу; стално стручно усавршавање наставника историје.

Други курс, Методичка пракса, изгубио је часове предавања (0+4). Вежбе се одржавају на факултету, два часа, где по методичким захтевима уз коришћење нових медија, студенти припремају часове на одабране теме (локална историја, осетљиве теме, лична и породична историја, свакодневни живот) и изводе их пред целом групом. Друга два часа су предвиђена за одлазак у школе. Постоји могућност избора основне или средње школе, где ће се обавити пракса. Студенти су обавезни да хоспитују осам часова код наставника-руководиоца практичног рада у школи, да посматрају и анализирају, затим да одрже два часа уз помоћ овог руководиоца и два часа самостално. После тога студенти држе испитни час пред наставником методике и руководиоцем практичног рада. За сваки од пет часова студент је обавезан да напише припреме. За вођење евиденције постоји штампани наменски методички картон у коме се евидентирају све активности студента у школи.

Сумирањем успеха студената на ова два курса, наше искуство на Одсеку за историју показује да је успех изнад просека у односу на друге курсеве. То се може објашњавати и чињеницом да сами студенти, због своје мотивисаности за изабрани позив, схватају значај овог предмета за свој будући рад у школи.

³¹ Сајт Филозофског факултета у Новом Саду, Акредитација http://www.ff.uns.ac.rs/fakultet/akreditacija_studijski_programi.htm (10.XII 2010.)

После доношења Закона о основама система образовања и васпитања 3. септембар 2009.³², Филозофски факултет у Новом Саду је током 2010. приступио усклађивању свих акредитованих програма са одредбама закона. По њему је за рад у основним и средњим школама у Србији од школске 2012/2013. неопходно испунити додатни услов: најмање 36 ЕСПБ из педагошког, психолошког и методичког образовања (скраћено: ППМ предмети) стеченог на високошколској установи у току пет година студија (30 ЕСПБ из теоријских предмета и 6 ЕСПБ из праксе у васпитно-образовним институцијама). То је минимум захтева у складу са Европским системом преноса бодова. У складу са тим Филозофски факултет је увео додатне предмете из наведених области у оквир одређених изборних позиција како на основним, тако и на дипломским студијама. Студентима који желе да раде у васпитно-образовним институцијама се сугерише да, поред могућности избора више курсева, пишу завршне дипломске-мастер радове из овог блока предмета.

На Одсеку за историју на основним студијама извршена је промена на курсу Методичке праксе. Она је са 5 ЕСПБ превреднована на 6 ЕСПБ, чиме је испуњен законски услов у вези са праксом. Да би се теоријски део ускладио са законом, три изборне позиције на дипломским студијама допуњене су новим методичким курсевима (2+4+2, 8 ЕСПБ). Без обзира на усмерење, уколико се определио за рад у школи, неопходно је да студент изабере још два или три курса. На изборном предмету I понуђена су четири методичка курса: Теорије наставе историје, Античка митологија и религија у настави историје и класичних језика, Античка прошлост у уџбеницима историје, Историја Југославије у уџбеницима историје. На изборном предмету II: курс Уџбеник у настави историје. На изборном предмету III: курс Иновације у методичкој пракси.

Циљ курса Иновације у методичкој пракси јесте да се продубе и усаврше практична вежбања која се обављају на факултету и школама. Остали курсеви су теоријски и углавном се баве променама које су се десиле у 19. и 20. веку у настави историје, пре свега у начинима преношења историјских садржаја и критеријумима одабира историјских чињеница (примарни и секундарни извори). Шире се изучава данас доминантна методичка теорија наставе која се развија од седамдесетих година 20. века. Она је базирана на вештинама, односно на учењу историјског метода. Наглашава се улога наставника историје у формирању учениковог критичког односа према стварности и способности да разликује историјске изворе од интерпретације. Уџбеник и његова улога у наставном процесу се теоријски образлажу (садржајна и дидактичка анализа) и настоји се на савладавању стандарда који су важни за писање уџбеника за историју. Студент се образује да стекне способност критичке процене уџбеника како би могао аргументовано обрламати свој избор уџбеника. Поједини историјски периоди су предмет конкретне анализе уџбеничких садржаја, како уџбеника из ранијих периода, тако и савремених уџбеника.

³² *Службени гласник Републике Србије*, 72/09, 3. IX 2009.

У школској 2010/2011. години почела је реализација промене везане за блок ППМ предмета. На дипломске студије је уписано 16 студената, од којих се 7 определило за два или више методичких курса. Одбрањен је и први мастер рад на Одсеку за историју из Методике наставе историје. Методичко образовање на Одсеку за историју Филозофског факултета у Новом Саду је доступно у законским оквирима студентима који се опредељују за рад у основним и средњим школама. Остаје отворено питање када је реч о блоку ППМ предмета у оквиру основних и дипломских студија: како са 12% (36 од 300 ЕСПБ) предвиђених Законом, што је допунама програма на Одсеку за историју постигнуто, стићи до минималних 20% или просечних 25% предвиђених европским стандардима у образовању предметних наставника.

Текуће школске 2011/2012. уписано је 24 студента на дипломске студије, од којих се 19 определило за два или више методичких курса. Шесторо студената се определило да ради мастер рад из Методике наставе историје.

У целом процесу реформе наставе историје неопходно је повратити пољуљани кредибилитет наставника и реafirмисати његову улогу у наставном процесу. У процесу реформи универзитетске наставе, осим високог квалитета стручног образовања, на Одсеку за историју се све више простора даје методичком образовању. Тој врсти образовања дуго није даван потребан значај, иако се њиме појачава компетенција наставника историје и оспособљава га за ефикасну наставу. Настоји се на достизању европских стандарда у овој области.

Литература

- Asman, Alaida. 2002. *Rad na nacionalnom pamćenju. Kratka istorija nemačke ideje obrazovanja*, прев. А.Бажетов-Вучен, Београд: Библиотека XX век.
- Dinić-Knežević, Dušanka. 1984. Institut za istoriju. U Acigan, Lj. et al. (red.odbor) *Filozofski fakultet u Novom Sadu 1954-1984*. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu, 51-57.
- Dudok, D. i T. Stojanović (ur.). 1978. *Plan iprogram vaspitno-obrazovnog rada na Filozofskom fakultetu*, Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu, 5-39.
- Кецић, Данило. 1994. Одсек за историју. У Коковић, Д. и др (ред.одбор) *Филозофски факултет у Новом Саду (1954-1994). Информатор*. Нови Сад: Филозофски факултет, 1994, 23-25.
- Ковач-Церовић, Т. и Љ.Левков. 2002. *Квалитетно образовање за све-пут ка развијеном друштву*, Београд: Министарство просвете и спорта Републике Србије.
- Ковачек, Божидар и др. (ред.одбор) 1964. *Споменица 1954-1964. Филозофски факултет Нови Сад*, Нови Сад: Филозофски факултет.
- Кока, Лирген. 1994. *О историјској науци. Огледи*, прев. Б.Живојиновић. Београд: Српска књижевна задруга.

- Marković, Peđa. 1992. *Beograd i Evropa 1918-1941. Evropski uticaji na proces modernizacije Beograda*, Beograd: Савремена администрација.
- Микавица, Дејан. 2006. Одсек за историју. У Пижурица М. и М. Клеут (ур.) *Филозофски факултет у Новом Саду 1954-2004*. Нови Сад: Филозофски факултет, 49-56. *Настава по историја, Pouk zgodovine*, 1-2, 25-27.
- Nastavni plan i program nastavne grupe za istoriju*. 2005. Novi Sad: Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet, Odsek za istoriju.
- Наставни план и програм. Студијска група: Историја*. 2006. Нови Сад: Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за историју.
- Popov, Čedomir. 1979. Концепција novog nastavnog plana i programa za istoriju na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. U Gavrilović. Ž. et al. (red. odbor) *Savremena univerzitetska nastava. Zbornik radova*, Novi Sad: Udruženje univerzitetskih nastavnika i drugih naučnih radnika SAP Vojvodine, 85-89.
- Rakić, Lazar. 1983. Prilagođenost nastave istorije na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu nastavi istorije u osnovnim i srednjim školama u SAP Vojvodini. *Настава историје, Настава повјести*,
- Сajt Filozofskog fakulteta u Novom Sadu, Akreditacija studijskih programa nastavne grupe za Istoriju, Dostupno na: http://www.ff.uns.ac.rs/fakultet/akreditacija_studijski_programi.htm (10.XII 2010.)
- Trgovčević, Ljubinka. 1994. Obrazovanje kao činilac modernizacije Srbije u XIX veku (Analitička skica). У Перовић, Л., М. Обрадовић и Д. Стојановић (ур. одбор) *Srbija u modernizacijskim procesima XX veka, naučni skup*, Beograd: Институт за новију историју, 217-232.
- Ђирковић, Сима. 2007. Настава историје пред изазовима плурализма. У Б. Марковић (прир.) *Уџбеник и савремена настава. Зборник поводом 50 година рада Завода за уџбенике*. Београд: Завод за уџбенике, 129-142.
- Hobsbaum, Erik. 2003. *О историји*, прев. М. Богдановски. Beograd: Otkrovenje.

Извори

Филозофски факултет у Новом Саду, Архива, Zapisnici organa upravljanja Filozofskog fakulteta, књиге 1-15 (1954-1994).

Dragica Koljanin

METHODICAL TRAINING OF STUDENTS AT THE DEPARTMENT OF HISTORY AT THE FACULTY OF PHILOSOPHY IN NOVI SAD

Since 1954 there is the Cathedre of History at the Faculty of Philosophy in Novi Sad, and since 1995 there is the Department of History. Its main activity is organizing and improving of teaching and scientific research in accordance with specific social

conditions. The teaching was graded until 1965 when four-year undergraduate studies with a single major were introduced. Different courses were formed in 1978, but soon subjects of a choice were introduced. Since the establishment of the Department the methodology in history was an integral part of education. In the Bologna process of structuring new curricula, methodical education received significantly more space. The aim is to provide students with theoretical and practical knowledge that enables them to independently organize and conduct teaching classes. At the undergraduate level studies courses in methodological education are done through mandatory courses in college and in schools which function as training schools. For graduate studies classes are conducted through an elective courses, with the possibility to create master papers.